

تراز پرداختها نیمه نخست ۱۴۰۰

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

معاونت بررسی‌های اقتصادی

دی ۱۴۰۰

چکیده

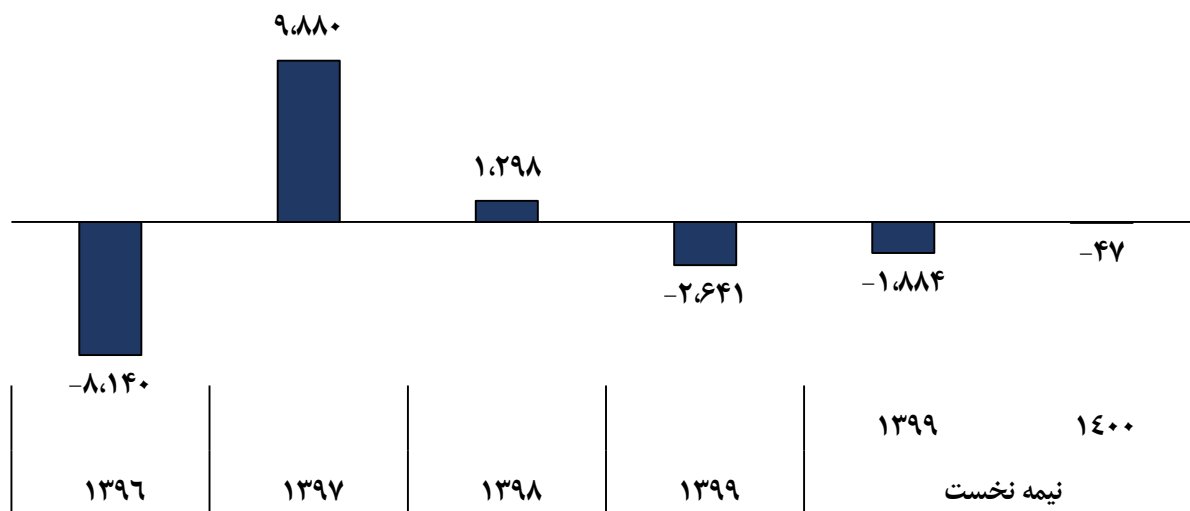
طی نیمه نخست ۱۴۰۰، اقتصاد کشور شاهد بهبود حدود ۱,۸ میلیارددلاری موازنه کل تراز پرداخت‌ها ناشی از مثبت‌شدن و افزایش حدود ۷,۸ میلیارددلاری حساب جاری در مقایسه با مدت مشابه سال قبل (افزایش ۱۰ میلیارددلاری صادرات نفتی و رشد حدود ۶ میلیارددلاری صادرات غیرنفتی) و همچنین بهبود نسبت پوشش واردات توسط صادرات غیرنفتی کشور به حدود ۶۲ درصد و در مقابل تضعیف مجدد ۲,۴ میلیارد دلاری خالص حساب سرمایه و افت ۸۹۳ میلیون دلاری حساب خدمات بود. در نیمه نخست سال ۱۴۰۰ مجدداً سهم صادرات نفتی از کل صادرات کالایی افزایش یافت و به حدود ۵۲ درصد رسید.

در بخش حساب کالایی، تراز کالای نفتی کشور در مدت مورد بررسی نسبت به فصل مشابه سال ۱۳۹۹، حدود ۲,۲ برابر بهبود یافت و در مقابل تراز کالای غیرنفتی حدود ۱,۲ میلیارد دلار تضعیف شد.

موازنه کل پرداخت‌ها

بر اساس تعاریف صندوق بین‌المللی پول، تراز پرداخت‌ها یک گزارش آماری است که مبادلات خارجی یک کشور را در یک دوره زمانی مشخص خلاصه می‌کند و شامل حساب کالا و خدمات، حساب درآمد، حساب سرمایه و حساب مالی یا نقل و انتقالات جاری می‌شود. در گزارش تراز پرداخت‌های بانک مرکزی، تراز پرداخت‌ها برآیند خالص حساب جاری، حساب سرمایه و اشتباهات و از قلم‌افتادگی است. موازنه تراز پرداخت‌های کشور در نیمه نخست ۱۴۰۰ معادل منفی ۴۷ میلیون دلار اعلام شده که در مقایسه با مدت مشابه سال قبل با بهبود ۱,۸ میلیارد دلاری همراه است (نمودار ۱). تنها عامل مهم اثرگذار بر کاهش کسری تراز پرداخت‌ها طی مدت مورد بررسی، بهبود حساب کالایی کشور ناشی از افزایش توام صادرات نفتی و غیرنفتی است.

نمودار ۱- موازنه کل پرداخت‌ها - میلیون دلار

مطابق جدول ۱، حساب کالایی که در نیمه نخست سال ۱۳۹۹ حدود منفی ۸۴۴ میلیون دلار بوده، در نیمه اول سال ۱۴۰۰ با جهش قابل توجهی به حدود ۸,۱ میلیارد دلار رسیده است. رشد ۱۱۸ درصدی صادرات نفتی و افزایش حدود ۵۱ درصدی صادرات غیرنفتی در نیمه ابتدایی ۱۴۰۰ در مقایسه با مدت مشابه سال قبل، از عوامل اصلی بهبود قابل توجه حساب کالایی کشور در این مدت هستند. طی مدت مورد بررسی، حساب خدمات و خالص حساب سرمایه، اثر کاهنده و تضعیف‌کننده بر موازنه کل پرداخت‌های کشور داشته‌اند.

جدول ۱- اجزای تشکیل دهنده تراز پرداخت‌ها-میلیون دلار

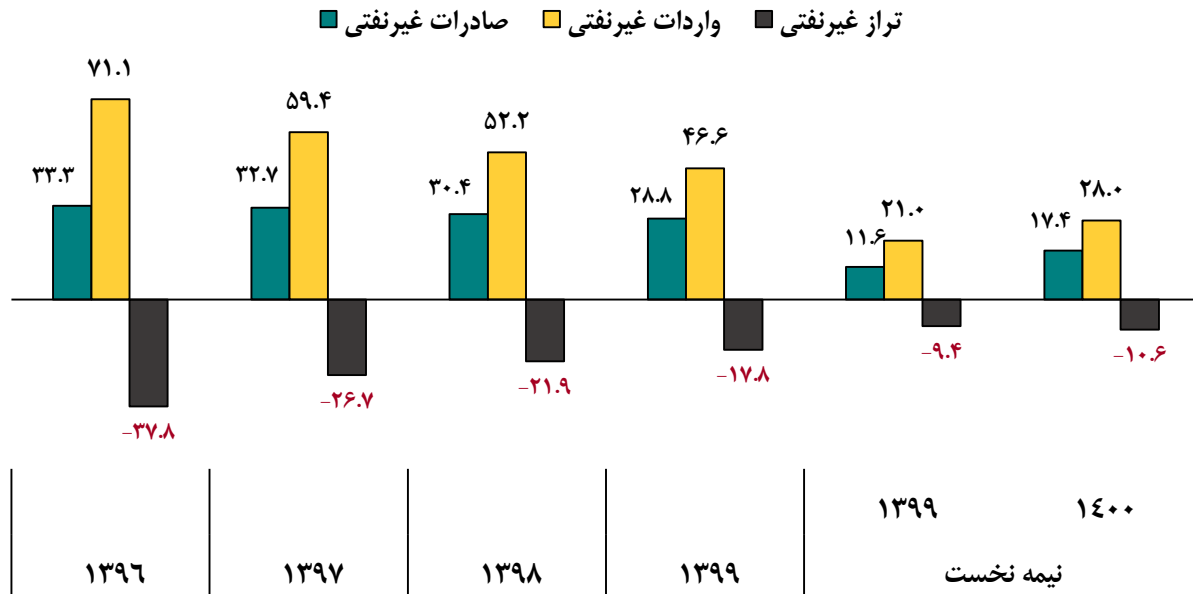
شرح	نیمه نخست ۱۳۹۹	نیمه نخست ۱۴۰۰	درصد تغییرات
حساب جاری	-۱۸۲۸	۵۹۹۷	۴۲۸
حساب کالا	-۸۴۴	۸۰۷۳	۱۰۵۷
صادرات کالا (فوب)	۲۰۱۳۰	۳۶۱۰۸	۷۹.۴
صادرات کالای نفتی	۸۵۵۸	۱۸۶۷۷	۱۱۸.۲
صادرات کالای غیرنفتی	۱۱۵۷۲	۱۷۴۳۱	۵۰.۶
واردات کالا (فوب)	۲۰۹۷۴	۲۸۰۳۵	۳۳.۷
گاز و فرآورده‌های نفتی	-	-	-
سایر کالاها	۲۰۹۷۴	۲۸۰۳۵	۳۳.۷
حساب خدمات	-۱۳۳۲	-۲۲۲۵	-۶۷.۰
صادرات خدمات	۱۷۸۸	۲۷۶۲	۵۴.۵
واردات خدمات	۳۱۲۰	۴۹۸۷	۵۹.۸
حساب درآمد	۲۸	-۱۶۴	-۶۸۵.۷
حساب انتقالات جاری	۳۲۰	۳۱۴	-۱.۹
خالص حساب سرمایه	-۳۸۹۲	-۶۳۴۱	-۶۲.۹
اشتباهات و از قلم افتادگی	۳۸۳۶	۲۹۷	-۹۲.۳
موازنه کل	-۱۸۸۴	-۴۷	۹۷.۵

منبع داده‌ها: بانک مرکزی و محاسبات کارشناسی

حساب کالا؛ غیرنفتی

تراز کالای غیرنفتی کشور در نیمه نخست ۱۴۰۰ برابر با منفی ۱۱ میلیارد دلار بوده که در مقایسه با مدت مشابه سال قبل، حدود ۱۲,۸ درصد تضعیف شده است (نمودار ۲). در مدت مورد بررسی، واردات کالایی ۳۳,۷ درصد و صادرات کالای غیرنفتی هم حدود ۵۱ درصد افزایش داشته که به دلیل بالاتر بودن رقم واردات، اثرکاهندگی رشد واردات بیشتر بوده و با مشارکت منفی ۷۵ واحد درصدی در برابر مشارکت حدود ۶۲ واحد درصدی افزایش صادرات غیرنفتی، در نهایت موجب تضعیف حدود ۱۳ درصدی تراز غیرنفتی شده است.

نمودار ۲ - تراز کالایی غیرنفتی - میلیارد دلار

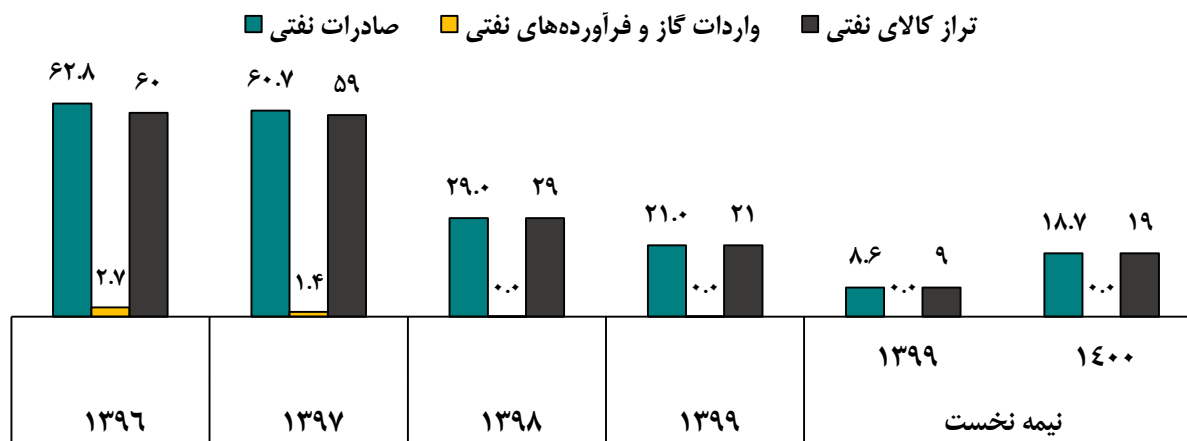
حساب کالا؛ نفتی

تراز نفتی ایران به دلیل واردات ناچیز کالای نفتی و در مقابل صادرات بالای نفتی، همواره مثبت است. صادرات نفتی ایران در نیمه نخست سال ۱۴۰۰ با افزایش قابل توجه ۱۱۸ درصدی همراه شد و از ۸٫۶ میلیارد دلار در نیمه اول سال قبل به ۱۸٫۷ میلیارد دلار در نیمه اول سال ۱۴۰۰ رسید (نمودار ۳). رشد صادرات نفتی و در مقابل عدم واردات این گروه کالایی در مدت مورد بررسی، موجب افزایش حدود ۲٫۲ برابری تراز نفتی کشور در این مدت شده است.

میانگین سهم صادرات نفتی از کل صادرات کالایی کشور طی دو سال ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ حدود ۶۵ درصد بود که به دلیل تشدید تحریم و تحولات در بازار جهانی نفت، در سال ۱۳۹۸ به ۴۹ درصد و در سال ۱۳۹۹ هم به ۴۲ درصد کاهش یافت. سهم مزبور در نیمه نخست سال ۱۳۹۹ حدود ۴۲٫۵ درصد بود که در نیمه اول سال ۱۴۰۰ به ۵۱٫۷ درصد رسید و نشان‌دهنده سهم بالاتر صادرات نفتی در صادرات کالایی کشور است.

شایان ذکر است در آمارهای بانک مرکزی منظور از صادرات نفتی، مجموع ارزش نفت خام، فرآورده نفتی، گاز طبیعی، میعانات و مایعات گازی (تعرفه‌های ۲۷۰۹، ۲۷۱۰ و ۲۷۱۱) صادر شده توسط شرکت‌های ملی نفت ایران، ملی گاز ایران، ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران، شرکت‌های پتروشیمی و سایرین (گمرکی و غیر گمرکی) است.

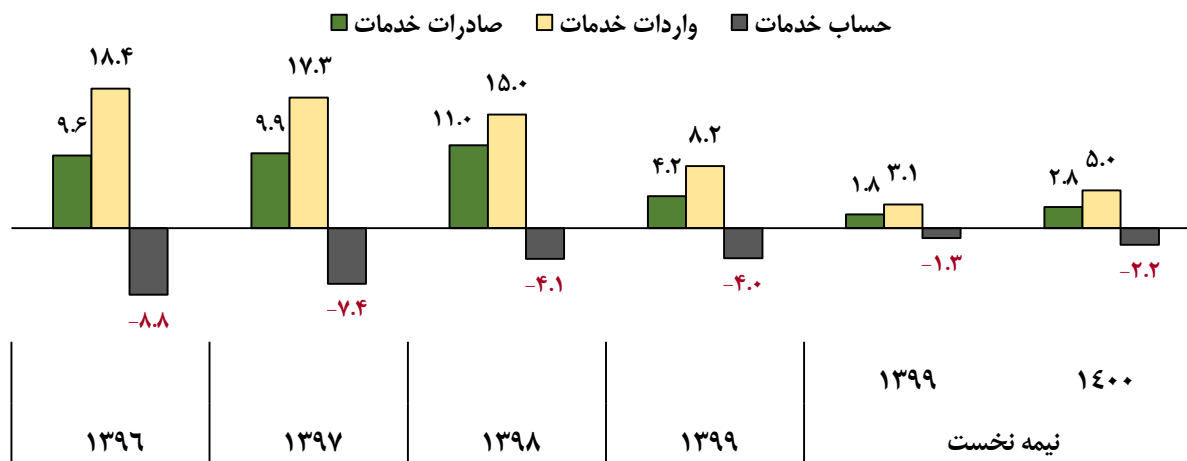
نمودار ۳- تراز کالایی نفتی - میلیارد دلار

حساب خدمات

طی ده سال اخیر، تراز حساب خدمات همواره منفی و با کسری مواجه بوده است. مطابق نمودار ۴، کسری حساب خدمات در نیمه اول ۱۴۰۰، مجدداً تضعیف شده و حدود منفی ۲,۲ میلیارد دلار اعلام شده که در مقایسه با مدت مشابه سال قبل، حدود ۶۷ درصد افت داشته است. با توجه به افزایش توام صادرات خدمات (۵۴,۵ درصد) و واردات خدمات (۵۹,۸ درصد)، عامل اصلی در تضعیف حساب خدمات، رشد بیشتر واردات خدمات در قیاس با صادرات آن بوده است. در مدت مورد بررسی، مشارکت صادرات خدمات در رشد حساب خدمات مثبت ۷۳ واحد درصد و مشارکت واردات خدمات در رشد این حساب، منفی ۱۴۰ واحد درصد بوده که در نهایت منجر به تضعیف ۶۷ درصدی حساب خدمات شده است. حساب خدمات در بهبود تراز پرداخت‌های کشور در این فصل، مشابه دوره‌های قبل، کاهنده و تضعیف‌کننده است.

نمودار ۴- تراز خدمات - میلیارد دلار

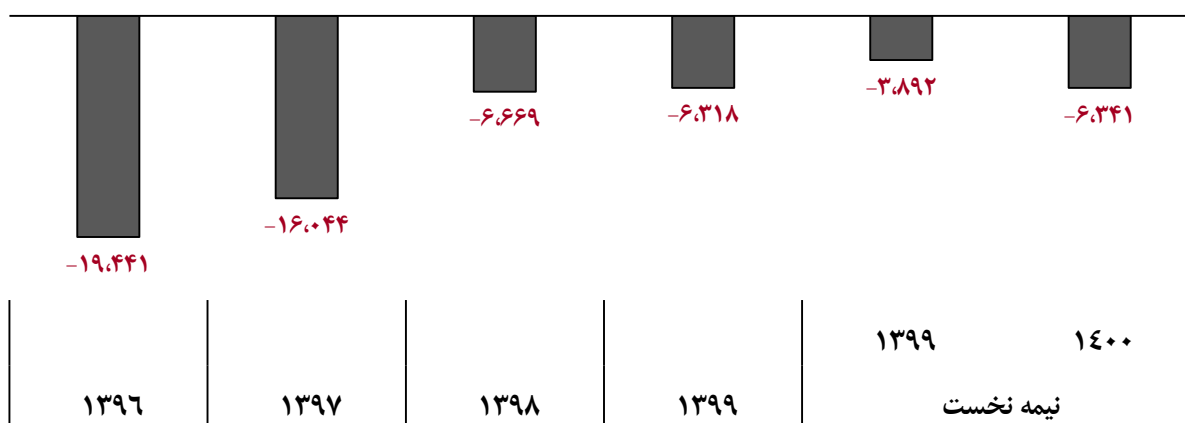

حساب سرمایه

در گزارشات بانک مرکزی، معمولاً دو حساب سرمایه و مالی توأمأ ارائه می‌شوند که حساب سرمایه تراز پرداخت‌ها عمدتاً شامل انتقالات سرمایه‌ای (بخشش بدهی‌ها یا انتقالات مهاجران) و حساب مالی شامل مبادلات انجام شده در سرفصل‌های سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، سرمایه‌گذاری در سبد مالی، سایر سرمایه‌گذاری‌ها و تغییرات دارایی‌های ذخیره است.

طبق آمارهای اخیر بانک مرکزی، خالص حساب سرمایه در نیمه نخست ۱۴۰۰ تضعیف شده و از منفی حدود ۳,۹ میلیارد دلار در نیمه ابتدایی ۱۳۹۹ به حدود منفی ۶,۳ میلیارد دلار در نیمه اول ۱۴۰۰ رسیده است (نمودار ۵). با توجه به عدم مشخص بودن اجزای حساب سرمایه کشور، بخشی از تضعیف این حساب را می‌توان به خروج سرمایه از کشور و عدم جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی نسبت داد. ضمناً همان‌طور که قبلاً اشاره شد، حساب سرمایه نقش کاهنده و مشارکت منفی در موازنه کل تراز پرداخت‌های کشور در نیمه نخست سال ۱۴۰۰ داشته است.

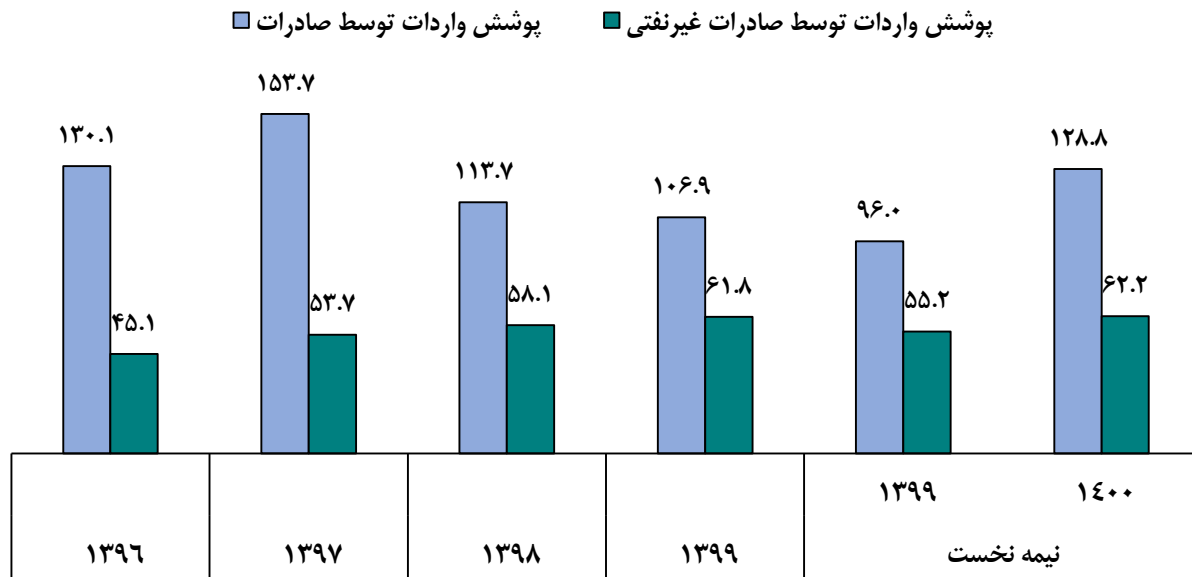
نمودار ۵ - حساب سرمایه، میلیون دلار

پوشش واردات

یکی از شاخص‌های ارزیابی وضعیت تجارت یک کشور، نسبت پوشش واردات توسط صادرات است. این نسبت نشان می‌دهد که تا چه میزان درآمدهای صادراتی برای تامین نیازهای ارزی واردات کفایت می‌کند. چنانچه نسبت مزبور برای کل صادرات کالایی محاسبه شود، برای نیمه نخست ۱۴۰۰ مشخص می‌شود که مجموع صادرات کالایی (نفتی و غیرنفتی) با مازاد حدود ۲۹ درصدی، کل نیاز ارزی واردات کالایی کشور را در این بازه زمانی تامین کرده است.

نمودار ۶- نسبت پوشش واردات کالایی - درصد

این در حالی است که اگر صرفاً درآمدهای صادرات غیرنفتی را در نظر بگیریم، نسبت مزبور حدود ۶۲ درصد می‌شود (نمودار ۶) که اگرچه نشان‌دهنده عدم کفایت درآمدهای غیرنفتی کشور برای تامین نیاز ارزی واردات کالایی و لزوم استفاده از منابع نفتی است، ولی به طور نسبی اتفاق خوشایندی برای اقتصاد کشور محسوب می‌شود زیرا بالاترین رقم طی مدت مشابه از سال ۱۳۹۰ تاکنون بوده و به نوعی حاکی از افزایش توان درآمدهای صادرات غیرنفتی برای پوشش نیاز واردات کالایی کشور است.

هر دو نسبت پوشش واردات توسط کل صادرات و پوشش واردات توسط صادرات غیرنفتی در نیمه نخست ۱۴۰۰ در مقایسه با مدت مشابه سال قبل بهبود یافته که ناشی از بهبود قابل توجه عملکرد صادرات نفتی و همچنین رشد صادرات غیرنفتی کشور در این مدت است.